

Vi klarar omställningen – utan onödiga subventioner

Dagens Nyheter den 23 januari 2025

För att Sverige ska klara sitt klimatmål till 2045 måste utsläppen från industri och transporter i stort sett bort. Den mest realistiska lösningen är en omställning mot ett energisystem som bygger på fossilfri elproduktion. Det leder i sin tur till viktiga frågor om Sveriges framtida elförsörjning som vi undersöker i årets konjunkturårsrapport.

Hur stor blir den framtida efterfrågan på el? Vi beräknar att en energiomställning som eliminerar utsläppen från industri och vägtransporter kommer att öka den årliga elförbrukningen med 67 TWh (terawattimmar) ifall verksamheten bedrivs i nuvarande omfattning. Det utgör en betydande ökning jämfört med elförbrukningen om 124 TWh under 2023. Samtidigt skulle elförbrukningen enligt vår uppskattning hamna avsevärt under regeringens planeringsmål, som bygger på en framtida elförbrukning om 300 TWh.

Nya industrier och expansion av befintlig industri kan öka efterfrågan med ytterligare 120 TWh. Produktion av grön vätgas för fossilfritt stål och gröna elektrobränslen står för en stor del av den potentiella ökningen.

Men efterfrågan på el blir mycket mer begränsad om dessa varor inte kan konkurrera på världsmarknaden. Orsaker kan vara andra länders subventioner eller att utländska företag inte betalar för sina utsläpp. Stor osäkerhet och efterfrågans känslighet för elpriset innebär att vi anser att en marknadsmässig utbyggnad är att föredra framför en planekonomisk ökning av elproduktionen.

I vilken utsträckning kan då marknaden lösa energiomställningen? Vår analys indikerar att en utbyggnad av elproduktionen för att möta en ökad efterfrågan om 67 TWh kan genomföras till elområdespriser ungefär på dagens nivå. Detta innebär att marknaden i princip kan lösa klimatomställningen.

En sådan omställning bygger på storskalig ny landbaserad vindkraft och viss solkraft. Vindkraftens intjäningsförmåga begränsas av att elpriserna är låga när det blåser mycket. Men enligt vår analys är inkomsterna ändå tillräckligt höga för att ny landbaserad vindkraft ska bli lönsam på grund av låga och sjunkande kostnader. Bilden är liknande för solkraft i södra Sverige, som har de högsta elpriserna.

Uppgraderingar av befintlig vattenkraft och kärnkraft är också lönsamma. Viss ny värmekraft är marginellt lönsam, främst nära industrier med stort värmebehov eller på platser med risk för resursbrist. Havsbaserad vindkraft utvecklas kontinuerligt och kan bli lönsam under 2030-talet, särskilt i södra Sverige.

Det behöver byggas uppskattningsvis 20 nya stora kärnkraftsreaktorer i EU innan det blir lönsamt att bygga dem i Sverige. Höga investeringskostnader innebär att reaktorerna i första hand bör byggas i länder med högt elpris. Osäkerheten är större för små modulära reaktorer (SMR), men de har fördelen att de även kan användas för värmeproduktion.

Det väcker frågan om vilken roll staten bör ha i energiomställningen. Vi anser att den bör:

1. Vidareutveckla regelverket kring elmarknaden. En effektiv energiomställning förutsätter att all elproduktion får betalt för alla nyttor de bidrar med och ersätter alla kostnader de ger upphov till. Sverige har en mer välfungerande elmarknad än många andra EU-länder. Trots detta finns det svagheter som behöver åtgärdas.

Elproduktion på vissa kritiska platser är inte tillräckligt lönsam eftersom elpriserna inte återspeglar den lokala resursbristen. En finare indelning i elområden kombinerat med lokala nättariffer skulle minska problemen. Dagens elskatt motverkar investeringar i flexibilitet och bör ses över.

Anläggningar bör få skälig ersättning för rotationsenergi, spänningshållning och andra tjänster de bidrar med och betala för alla störningar i kraftsystemet. Våra beräkningar antyder dock att systemeffekterna inte är tillräckligt starka för att påverka lönsamheten för de flesta kraftslagen.

Vindkraft har miljökostnader, skapar störningar för närboende och kan påverka försvarsförmågan. Kompensation bör betalas av alla anläggningar som ger upphov till sådana externa kostnader och i första hand till de som drabbas.

Staten bör avvakta med att satsa på ny kärnkraft, men förbättra de marknadsmässiga förutsättningarna. Kostnaderna skulle minska om Sverige kunde importera och exportera kärnavfall. Regelverken borde harmoniseras så att det blir möjligt att bygga serier med standardiserade reaktorer inom EU. Ett juridiskt skydd liknande energistadgefördraget skulle minska de politiska riskerna gällande investeringar i elproduktion.

2. Bygg ut transmissionsnätet för el. Ett omfattande elnät underlättar investeringsbeslut, förbättrar effektiviteten på elmarknaden, ökar tillförlitligheten i elsystemet och minskar volatiliteten i elpriserna genom att öka elflödet. Av samma orsak bör integrationen av elmarknaden öka mellan länderna i EU. Ökad handel med el gynnar Sverige som helhet.
3. Arbeta för industriellt stöd på gemensam europeisk nivå. En effektiv elmarknad minskar kostnaderna för energiomställningen. Likväl riskerar dyrare utsläpp leda till att verksamheter läggs ner eller flyttar.

EU:s klimattullar ger ett visst skydd, men ytterligare åtgärder kan behövas för att stävja en strukturomvandling. Till exempel kan stöd till ny elproduktion sänka företagets kostnader för att ställa om sin verksamhet. Eventuellt stöd bör ges inom ramen för ett gemensamt system där projekt inom EU konkurrerar på lika villkor.

Sverige har goda förutsättningar för att genomföra en hållbar energiomställning. Denna bygger på att utveckla elmarknadens regelverk och gemensamma europeiska lösningar. Nationella subventioner och omställningsmål riskerar att bli onödigt kostsamma.

Thomas Tangerås

Pär Holmberg

Chloé Le Coq